

Liberalernas ambivalens står i vägen för Eklunds viktiga skattereform

Dagens Nyheter den 16 november 2020

Nationalekonomen Klas Eklund har presenterat ett förslag till skattereform för Sverige, utgiven som en rapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). I korthet föreslås att skatten på arbete sänks genom höjt grundavdrag och sänkta marginalsatser, samt att denna sänkning finansieras genom att momsens sats sänks.

Vidare föreslås att dagens regressiva fastighetsavgift blir proportionell mot taxeringsvärdet. Många skulle då få betala mindre fastighetsskatt än i dag, samtidigt som ägare till högt värderade fastigheter får betala mer. Eklund vill även förändra kapitalbeskattningen för att göra det mindre lönsamt att genom skatteplanering omvandla högt beskattad arbetsinkomst till lågt beskattad kapitalinkomst.

Förslagen är genomtänkta och bygger både på nationalekonomiska insikter om varför Sveriges skattesystem behöver reformeras och på en god förståelse för vad som är politiskt realistiskt att genomföra. Rapporten är dessutom ovanligt välkommunicerad, bland annat genom videofilmer som trots att de bara är några minuter långa lyckas sammanfatta förslagen utan att vara snuttifierade. Det underlättar naturligtvis för kommunikatörerna att Eklunds pedagogiska förmåga ligger en bra bit över genomsnittet för svenska ekonomer.

Förslagen i sig är inte revolutionerande. Många nationalekonomer – även undertecknad – har varit inne på liknande tankar förut. Men revolution var inte heller beställningen från ESO till Eklund, tvärtom. Uppdraget var att leverera genomförbara reformer och Eklunds fingertoppskänsla för det politiskt möjliga har hjälpt honom att lägga förslag som enligt skrivningarna i rapporten redan justerats för att vara acceptabla i breda kretsar.

När jag läser Eklunds rapport är det därför inte främst innehållet jag börjar fundera på. Istället dyker en annan fråga upp: Hur troligt är det att ett helhetsgrepp som det Eklund föreslår faktiskt kommer att genomföras?

På pappret ser det lovande ut. Sverige styrs av socialdemokrater och miljöpartister i samarbete över blockgränsen med liberaler och centerpartister. I avtalet mellan dessa partier står klart och tydligt – som punkt 4 av 73 – att en omfattande skattereform ska genomföras. Om Eklunds förslag ska karakteriseras politiskt hamnar de också i mitten av den klassiska höger-vänsterskalan.

Sverige har dessutom lyckats med genomgripande skattereformer tidigare. Senast det begav sig var efter valet 1988. Då var förutsättningarna på många sätt sämre: Mandatperioderna var treåriga vilket gjorde reformpolitiken stressig. Blockpolitiken var stark och Socialdemokraterna styrde utan något formaliserat samarbete över blockgränsen.

I valrörelsen 1988 hade tongångarna dessutom varit höga mellan Socialdemokraterna och de borgerliga i just skattefrågan. Ändå var en genomgripande blocköverskridande skattereform framförhandlad och på plats före valet 1991. Som förklaring till att det lyckades brukar framhållas, å

ena sidan, ansvarstagande och kompromissvilliga politiker, och å andra sidan, duktiga resultatinkriktade tjänstemän på finansdepartementet. Där jobbade på den tiden just Klas Eklund. Cirkeln är därmed sluten – eller?

Trots att förutsättningarna på pappret är bättre än på många decennier, är det svårt att hitta någon som tror att Eklunds förslag kommer att genomföras. Den senaste budgetpropositionens mischmasch av framstressade ogenomtänkheter på skatteområdet gick snarast i motsatt riktning jämfört med det helhetsperspektiv som Eklund anlägger. Hur kunde det bli så här?

En förklaring är förmodligen att Socialdemokraterna de senaste decennierna inte förmått ta tillvara den tillgång de haft i Eklund. Medan Eklund kuskat runt på seminarier världen över och dessutom skrivit flera omtyckta läroböcker om olika aspekter av samhällsekonomin, har Socialdemokraterna visat allt mindre intresse för ämnet. Underutnyttjandet av Eklund ter sig extra anmärkningsvärt med tanke på hur djupt i de egna leden Socialdemokraterna stundom behövt gräva för att hjälpligt bemanna partiledar- och finansministerposterna.

En annan förklaring torde vara Liberalernas ambivalenta hållning till samarbetet med Socialdemokraterna. Partiet har länge och fullt begripligt haft en kluven inställning till möjligheten att få inflytande genom samarbete med Socialdemokraterna. Det inflytande man vinner på kort sikt måste ju vägas mot att samarbetet sannolikt också hjälper Stefan Löfven att hålla sig kvar vid makten. Dessutom tenderar samarbete med Socialdemokraterna och ett mindre parti så gott som undantagslöst att skada det mindre partiet.

De senaste åren har Liberalernas dessutom lyckats med konststycket att först ge sig in i ett samarbete med Socialdemokraterna och sedan låta samarbetet hanteras av politiker som inte ville ha det. Ett blocköverskridande samarbete är inte mycket värt om inte alla inblandade partier tror på det fullt ut. Det är dåliga nyheter för alla som gärna skulle se Eklunds förslag omvandlas till regeringspolitik.

Andreas Bergh